

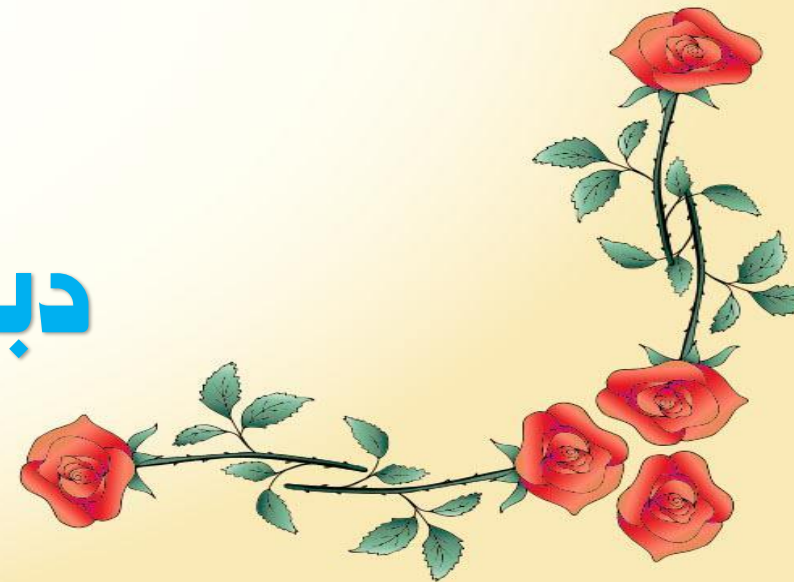
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

درس دوم منطق پایه ی دهم انسانی

دبیر: ایمان بالدی

**دبیرستانهای عترت و فرزندگان
شهرستان شادگان**

❖ لفظ و معنا

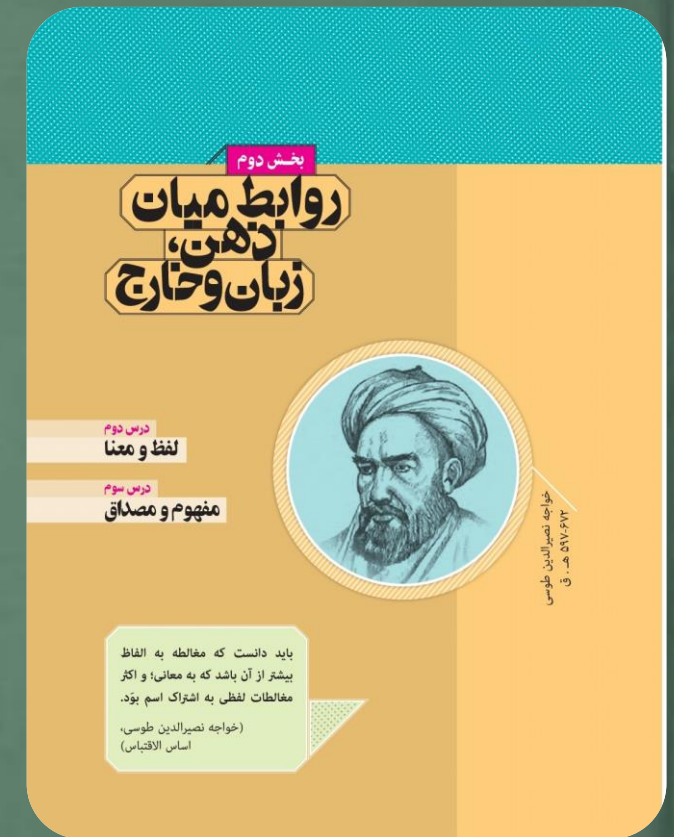
□ اهداف کلی درس:

- آموختن ارتباط زبان و ذهن (لفظ و معنا)
- درک اهمیت زبان و نحوه ی صحبت کردن و نوشتن عبارات در انتقال پیام و جلوگیری از خطای ذهن
- آموختن چند مغالطه در حوزه ی زبان (الفاظ)
- آشنایی با انواع سه گانه ی دلالت مطابقی، تضمنی و التزامی

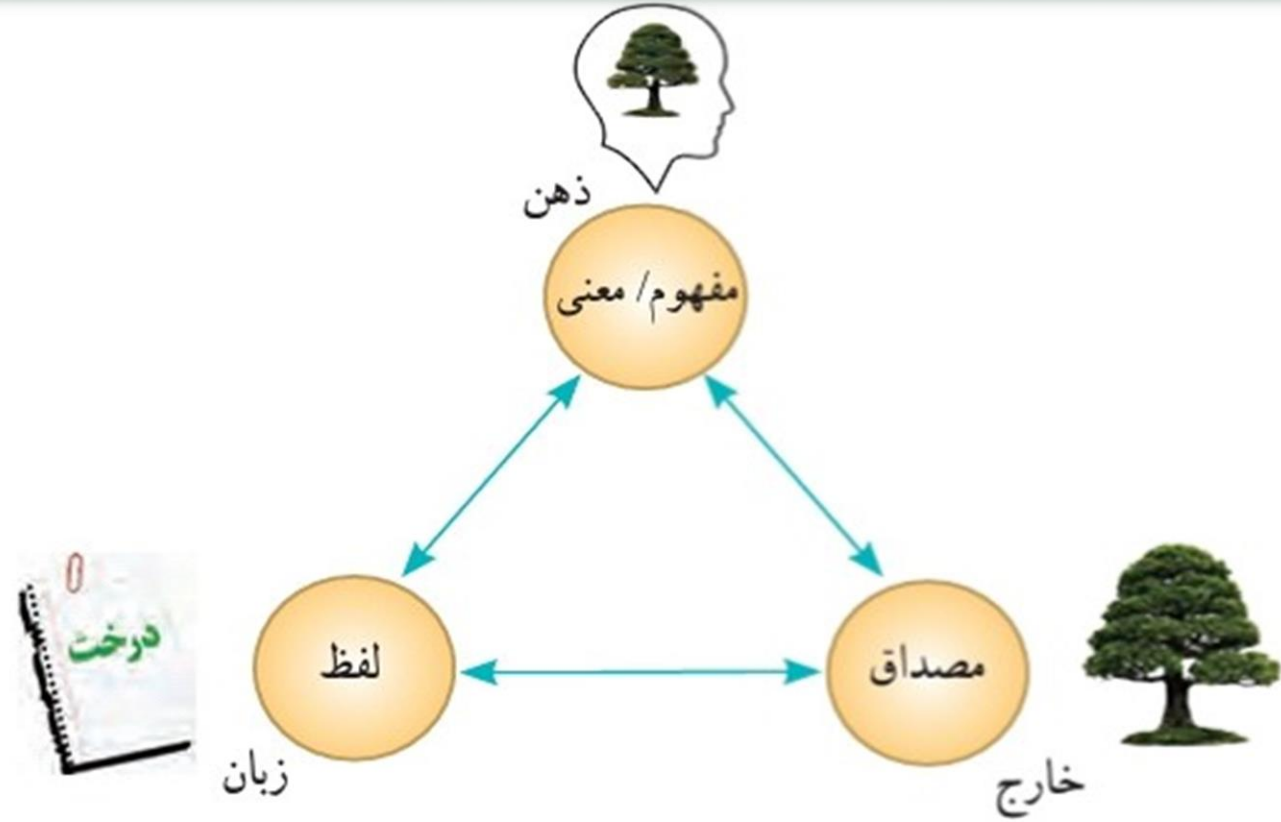
□ اهداف جزئی درس:

- توجه به ارتباط میان لفظ و معنا و تاثیر خطای لفظی بر تغییر معنا
- آشنایی با مغالطه ی اشتراک لفظ
- آموختن دلالت های لفظی سه گانه مطابقی، تضمنی و التزامی

- آشنایی با مغالطه ی توسل به معنای ظاهری کلمات، نگارشی کلمات و ابهام در عبارات

□ لفظ، مفهوم و مصداق:

❖ وقتی کلمه ای را به کار می بریم، منظور ما از آن کلمه از سه حیطة خارج نیست:

(۱) **لفظ:** امری مربوط به **زبان** است و معنایی برابر با **واژه و کلمه** دارد.

(۲) **مفهوم:** امری مربوط به **ذهن** است و حاوی معنایی است که لفظ بر آن دلالت دارد.

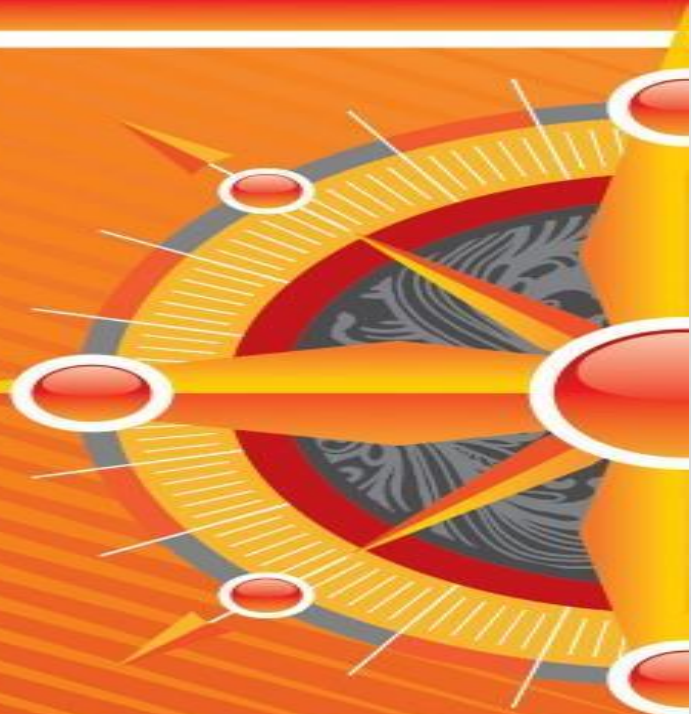
(۳) **مصادق:** نمونه ای از آنچه مفهوم بر آن صدق می کند و در **جهان خارج** وجود دارد.

مانند درخت واقعی که مفهوم درخت، بر آن صدق می کند.

مغالطات لفظ و معنا

همانطور که گفتیم وظیفه ی منطق، جلوگیری از خطای اندیشه است. بخشی از خطای اندیشه ممکن است در نتیجه ی استفاده ی نادرست الفاظ و معنای آنها باشد.

□ مغالطه ی اشتراک لفظ

ماده ایی نوشیدنی

نوعی حیوان

نوعی ابزار آلات

شیر

یک لفظ ممکن است چند معنا داشته باشد؛ به اینگونه الفاظ «مشترک لفظی» می گویند. مثلا:

• حالا فرض کنید لفظ را به گونه ایی در مقدمات یک استدلال بکار ببریم که در یک مقدمه

یک معنا بدهد و در مقدمه ی دیگر یک معنای متفاوت، اما بر اساس ظاهر مشترکی که دارند باعث اشتباه بشوند، اینگونه «مغالطه ی اشتراک» لفظ شکل می گیرد. مانند:

(۱) شیرین معشوقه ی فرهاد است

(۲) شیرین نوعی مزه است

• معشوقه ی فرهاد، نوعی مزه است

✓ نکته: اشتراک لفظ در ادبیات «جناس تام» نامیده می شود.

یک لفظ در جمله می تواند سه نوع دلالت داشته باشد، یعنی وقتی کلمه ای بکار می بریم، ممکن است از آن لفظ سه منظور داشته باشیم:

دلالت مطابقی

- منظور ما از آن لفظ، کاملاً مطابق با معنای حقیقی آن است. مثلاً:
- تهران شهری بزرگ است (تمام شهر تهران منظور ماست)

دلالت تضمنی

- منظور ما از آن لفظ، تنها بخشی از معنای حقیقی آن می باشد. مثلاً:
- حمید خانه اش را رنگ آمیزی کرد (فقط دیوار خانه منظور ماست)

دلالت التزامی

- منظور ما از آن لفظ، نه معنای حقیق آن است و نه بخشی از آن، بلکه بر چیزی دلالت داریم که لازمه ی آن لفظ است مثلاً:
- خانه ام را دزد برد (منظور لازمه ی یک خانه، که وسایل آن است)

❖ مغالطه ی توسل به معنای ظاهری، جایی شکل میگیرد که دلالت مطابقی کلمات را به جای دلالت تضمنی و التزامی بکار ببریم

□ مثال مغالطه ی توسل به معنای ظاهری

- دانش آموزان نباید گوشی تلفن را به مدرسه ببرند، محدثه: پس می توانم لپ تاپ یا تبلت ببرم!
- (منظور از گوشی تلفن در مثال فوق هر چیزی مشابه آن است از جمله خود آن. (دلالت التزامی به جای دلالت مطابقی بکار رفته است)
- فرهاد به حمید می گوید: چرا این قدر دیر آمدی؟ مگر قرار نبود بعد از ظهر بیایی؟ حمید گفت؟ ساعت ۹ شب هم بعد از ظهر است دیگه! (منظور فرهاد از بعد از ظهر نهایتاً یک یا دو ساعت بعد از ساعت دوازده بوده است (دلالت تضمنی)

□ مغالطه ی نگارشی کلمات

این مغالطه در سه صورت بسیار به چشم می خورد:

۱) عدم رعایت علائم سجاوندی

(علائم سجاوندی مانند:

ویرگول، نقطه، علامت سوال؟ و غیره)

مثال:

○ بخشش لازم نیست ، اعدامش کنید

بخشش ، لازم نیست اعدامش کنید

۲) عدم رعایت دقیق حرکات کلمات:

(/ /)

مثال:

○ این آپارتمان یک مُلک

شخصی است (ملک صحیح

است)

۳) عدم رعایت دیکته ی کلمات:

(املا و شیوه ی صحیح نوشتن)

مثال:

○ ارض و طول مربع برابر

است (عرض)

□ مغالطه ی ابهام در عبارات:

• این مغالطه بیشتر در عباراتی مشاهده می شود که دارای معنایی **دو پهلو** هستند. این دو پهلو بودن ممکن است در اثر چند عامل بوجود آید:

(۱) مشخص نبودن مرجع ضمیر

مثال: حمید بدنبال فرهاد بود که ناگهان وی فریاد زد (حمید فریاد زد یا فرهاد؟)

(۲) ابهام ناشی از حذف بخشی از جمله:

مثال: تمایل دارید با ما به گردش علمی بیایید؟ نه تمایلی ندارم (فرد به گردش علمی تمایل ندارد یا به گردش علمی با افراد دیگر تمایلی ندارد؟)

(۳) جملات منفی که به یک تشبیه ملحق شده اند

مثال: من زرنگ نیستم مثل تو (من زرنگ نیستم و تو زرنگ هستی یا اینکه تو هم مانند من زرنگ نیستی؟)

(۴) ساختار صرفی نامشخص

مثال: شیشه بر سر او خورد و شکست (شیشه شکست یا سر او؟)

سوالات کنکوری

در کدام گزینه مغالطه ی « ابهام در عبارت » وجود دارد؟

الف) من مانند تو نادان نیستم ب) من از سخنان تو تاثیر پذیرفتم ج) ماه در آسمان می درخشد د) او از کارش پشیمان شد

کدام عبارت ممکن است به مغالطه ی «توسل به معنای ظاهری» منجر شود؟

الف) کتابم را به دوستم هدیه دادم ب) من پول غذا را پرداخت کردم ج) سیم کارت برادرم سوخت د) دزد ماشینم را برد

لفظ « ایران » در عبارت « فردا به ایران برمی گردم » « ایران همیشه سربلند است » « وطن من ایران است »؛ به ترتیب بیانگر کدام نوع دلالت است؟

الف) تضمینی / التزامی / مطابقی ب) مطابقی / التزامی / تضمینی ج) تضمینی / التزامی / تضمینی د) مطابقی / التزامی / مطابقی

در کدام گزینه نوع مغالطه ی ذکر شده، غلط است؟

الف) من احساس سیری می کنم (مغالطه ی توسل به معنای ظاهری) ب) پسر بچه ی گم شده توسط مادرش پیداش شد (مغالطه ی نگارشی)

ج) من مانند تو بیکار هستم (ابهام در عبارت) د) دسته گلی که به آب داده بودم از آب گرفتم (اشتراک لفظ)

در عبارت « مریم هنگام دیدن مادرش، موهایش را شانه زد » کدام مغالطه وجود دارد؟

الف) مغالطه ی ابهام در عبارت ب) مغالطه ی نگارشی کلمات ج) مغالطه ی اشتراک لفظ د) مغالطه ی توسل به معنای ظاهری

چند مورد از موارد زیر « مشترک لفظی » هستند؟

(زیبا / عهد / شیر / آسمان / اسب / روان / شب)

الف) ۱

ب) ۲

ج) ۳

د) ۴

Thank
you!